

HỒ CHÍ MINH VỚI VẤN ĐỀ DÂN CHỦ

PGS. TS. Trần Ngọc Linh *

Bác Hồ về thăm huyện Hải Ninh, tỉnh Quảng Ninh ngày 19 tháng 2 năm 1960

Thực chất của vấn đề dân chủ chính là vấn đề sức mạnh của quần chúng nhân dân trong tiến trình phát triển xã hội loài người.

Cũng như tất cả những nhà tư tưởng vĩ đại, sáng suốt khác của mọi thời đại, Hồ Chí Minh đã nhận thức được rất rõ ràng, sâu sắc về sức mạnh to lớn, quyền lực tối thượng, vị trí, vai trò quan trọng không gì thay thế được của nhân dân đối với vận mệnh của một quốc gia, một dân tộc. Hồ Chí Minh đã chỉ ra rằng: “Nước phải lấy dân làm gốc”, “có lực lượng của dân, việc to tát, khó khăn mấy cũng làm

được”, “lực lượng toàn dân là lực lượng vĩ đại hơn hết. Không ai chiến thắng được lực lượng đó” [2, tr. 20].

Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh rằng, trong sự nghiệp cách mạng giải phóng dân tộc, rồi đến cách mạng xã hội chủ nghĩa nhằm thực hiện những mục tiêu cao cả: xóa bỏ áp bức, bóc lột, xóa bỏ mọi nguồn gốc dẫn đến tình trạng tha hóa con người, thì lực lượng quần chúng nhân dân lao động lại càng có vị trí, vai trò to lớn, quan trọng vô cùng. Nhân dân luôn là người chủ, là người quyết định vận mệnh của đất nước, của dân tộc.

.....
* Phó Chủ nhiệm Khoa Triết học và Khoa học xã hội,
Trường ĐH KD&CN Hà Nội.

Vấn đề là ở chỗ, làm thế nào để phát huy tối đa sức mạnh làm chủ của quần chúng nhân dân, phát huy tối đa sức mạnh của dân chủ trong sự nghiệp thực hiện những mục tiêu cao đẹp của sự nghiệp cách mạng?

Để thực hiện dân chủ, Hồ Chí Minh đã chỉ ra điều kiện quan trọng hàng đầu là phải có Đảng của giai cấp công nhân lãnh đạo. Đảng thực hiện nhiệm vụ “trong thì vận động và tổ chức dân chúng, ngoài thì liên lạc với dân tộc bị áp bức và vô sản giai cấp mọi nơi. Đảng có vững thì cách mạng mới thành công” [1, tr. 268].

Dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản, chủ nghĩa Mác - Lênin, “chủ nghĩa chân chính nhất, cách mạng nhất” đã đến với nhân dân, thấm nhuần sâu sắc trong nhân dân, làm cho cuộc đấu tranh của họ trở thành cuộc đấu tranh mang tính tự giác, nhằm những mục tiêu chính trị rõ ràng. Lý luận khoa học, lý tưởng cách mạng khi đã đi vào tâm trí, trái tim nhân dân sẽ biến thành lực lượng vật chất vĩ đại không gì chống lại nổi.

Sự lãnh đạo của Đảng đã tạo ra những điều kiện tối ưu để nhân dân có quyền quyết định mọi công việc liên quan đến lợi ích của mình một cách đúng đắn, sáng suốt, tập trung được sức mạnh tối thượng của nhân dân.

Có thể nói, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản, sức mạnh của nhân dân, nội dung cơ bản của dân chủ, được phát huy, nhân lên gấp bội. Đảng đã trở thành hạt nhân có sức quy tụ lớn lao, tập hợp xung quanh mình toàn bộ sức mạnh của nhân dân, của dân tộc.

Sức mạnh vô địch của nhân dân, nhờ sự lãnh đạo của Đảng, đã được định hướng, được tổ chức, phục vụ cho những mục tiêu cách mạng lớn lao, cao cả, phục vụ cho lợi ích của nhân dân.

Phát huy dân chủ là nhu cầu nội tại tự thân, là bản chất vốn có của công cuộc cách mạng xã hội chủ nghĩa. Công cuộc cách mạng này là một sự nghiệp vĩ đại, nhằm xóa bỏ những gì cũ kỹ, lỗi thời, lạc hậu, xây dựng, phát triển những gì mới mẻ, tiến bộ, đem lại cho nhân dân một chế độ xã hội không còn áp bức, bóc lột, một cuộc sống ngày càng ấm no, hạnh phúc hơn. Đó là một sự nghiệp vô cùng khó khăn, gian khổ, không có tiền lệ, đòi hỏi có sự tham gia sáng tạo của đông đảo quần chúng nhân dân lao động, của toàn thể mọi thành viên trong xã hội.

Với niềm tin tuyệt đối, vô hạn vào sức mạnh của nhân dân, Hồ Chí Minh đã tìm mọi cách, sáng tạo ra nhiều hình thức tổ chức để khơi dậy những tiềm năng, phát huy những sức mạnh vốn có, làm nảy nở những cái mới, cái hay, cái đẹp trong từng con người và trong toàn thể cộng đồng dân tộc: “Dùng sức ta mà giải phóng cho ta. Đem tài dân, sức dân, của dân làm lợi cho dân”, tạo mọi điều kiện để nhân dân có thể phát huy mọi sức mạnh tiềm tàng, làm chủ vận mệnh của mình.

Hồ Chí Minh đã nhiều lần nhấn mạnh: “Có đoàn kết mới có lực lượng, có lực lượng mới giành được độc lập, tự do”, “Đoàn kết là sức mạnh của chúng ta”, “Đoàn kết là một lực lượng vô địch”. Do đó, muốn phát huy được sức mạnh của nhân dân, phát huy được dân chủ, cần phải tập hợp, đoàn kết được các tầng lớp nhân dân trong một Mặt trận dân tộc thống nhất rộng rãi. Cần phải luôn luôn coi trọng củng cố và mở rộng khối đại đoàn kết toàn dân, phát huy sức mạnh dân tộc kết hợp với sức mạnh quốc tế, sức mạnh truyền thống kết hợp với sức mạnh thời đại. Đoàn kết là một biện pháp để phát huy dân chủ, phát huy sức mạnh của nhân dân.

Dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt nam, với sức mạnh đoàn kết toàn dân, nhân dân ta đã đập tan hệ thống chính quyền nhà nước cũ, xây dựng hệ thống chính quyền nhà nước dân chủ nhân dân. Chính quyền nhà nước này vừa là một thành tựu vĩ đại của cuộc cách mạng, đồng thời vừa là công cụ sắc bén trong tay nhân dân thực hiện sức mạnh, quyền lực của mình trong quá trình hoàn thành những mục tiêu cách mạng.

Nói cách khác, chính quyền nhà nước chính là phương tiện để phát huy dân chủ, tạo điều kiện cho nhân dân thực sự làm chủ vận mệnh của mình. Hồ Chí Minh đã nhấn mạnh rằng: “Để thực hiện tốt nhiệm vụ cách mạng, nhà nước ta phải phát huy quyền dân chủ và sinh hoạt chính trị của toàn dân để phát huy tính tích cực và sáng tạo của nhân dân” [4, tr. 590], “Nhà nước ta phát huy dân chủ đến cao độ, đó là do tính chất nhà nước ta là nhà nước của nhân dân. Có phát huy dân chủ đến cao độ thì mới động viên được tất cả lực lượng của nhân dân đưa cách mạng tiến lên” [4, tr. 592].

Vấn đề cơ bản của nhà nước là quyền lực thuộc về ai, phục vụ cho lợi ích của ai?

Đảng Cộng sản lãnh đạo nhân dân làm cách mạng là để giành quyền lực về tay nhân dân. Điều này đã được Hồ Chí Minh khẳng định: “Nước ta là nước dân chủ. Bao nhiêu lợi ích đều vì dân. Bao nhiêu quyền hạn đều của dân. Công việc đổi mới, xây dựng là trách nhiệm của dân. Sự nghiệp kháng chiến kiến quốc là công việc của dân. Chính quyền từ xã đến Chính phủ trung ương do dân cử ra. Đoàn thể từ Trung ương đến xã do dân tổ chức nên. Nói tóm lại, quyền hành và lực lượng đều ở nơi dân” [3, tr. 698].

Hồ Chí Minh chỉ ra rằng, để có thể phát huy được trọn vẹn dân chủ, vận

động được “tất cả lực lượng của mỗi một người dân, không để sót một người dân nào, góp thành lực lượng toàn dân” [3, tr. 698]. Mọi tổ chức, đoàn thể, từ Đảng, Nhà nước, quân đội đến các đoàn thể quần chúng, v.v... được lập ra nhằm mục đích thu hút, tập hợp, lãnh đạo mọi lực lượng cách mạng của nhân dân, đều phải làm tốt chức năng cao nhất của mình là đầy tớ của nhân dân, hết lòng, hết sức phụng sự nhân dân.

Đồng thời Hồ Chí Minh cũng chỉ ra những trở ngại đã ngăn cản, làm yếu đi sức mạnh của nhân, cần phải xóa bỏ chúng mới phát huy dân chủ được một cách triệt để.

Trước hết, đó là sự phá hoại của kẻ thù cách mạng, của bọn tư bản đế quốc và bè lũ tay sai của chúng. Để bảo vệ cho quyền lợi ích kỷ của giai cấp bóc lột, thống trị, kẻ thù của chúng ta tìm trăm phương nghìn kế để chia rẽ khối đoàn kết dân tộc, phá hoại sự nghiệp cách mạng về mọi mặt: kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội. Do đó, cùng với việc phát huy dân chủ, phục vụ cho lợi ích của nhân dân, bộ máy chính quyền nhà nước cần phải thực hiện chuyên chính đối với kẻ thù. Có như vậy mới ngăn ngừa, đập tan được mọi mưu đồ, mọi hành động thù địch làm suy yếu sức mạnh của nhân dân. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Dân chủ và chuyên chính đi đôi với nhau”, “có quan hệ mật thiết với nhau”. “Muốn dân chủ thực sự phải chuyên chính thực sự, bọn thù địch sẽ làm hại dân chủ của nhân dân” [4, tr. 29].

Nước ta đi lên chủ nghĩa xã hội từ một nước thuộc địa nửa phong kiến, trình độ phát triển kinh tế - xã hội thấp kém, 80% dân số là nông dân, dân trí lạc hậu, dân sinh nghèo nàn, ý thức tổ chức, kỷ luật kém, sự hiểu biết về mối quan hệ giữa

lợi ích cá nhân với lợi ích xã hội, lợi ích giai cấp với lợi ích dân tộc, v.v.. còn nông cạn. Hồ Chí Minh nhấn mạnh, với xuất phát điểm như vậy, càng cần phải “phát huy dân chủ đến cao độ thì mới động viên được tất cả lực lượng của nhân dân đưa cách mạng tiến lên” [4, tr. 592].

Trình độ dân trí thấp cũng là một trở ngại lớn đối với việc thực hành dân chủ. Hồ Chí Minh đã chỉ ra, một dân tộc dốt là một dân tộc yếu, không thể có được lực lượng, sức mạnh để thực hành dân chủ. Do đó, để thực hành dân chủ, việc phải làm đầu tiên ngay sau khi đất nước giành được độc lập là nâng cao trình độ dân trí. Nâng cao dân trí, trước hết là làm cho mọi người dân Việt Nam “hiểu biết quyền lợi của mình, bổn phận của mình”, “có kiến thức mới để có thể tham gia vào công cuộc xây dựng nước nhà”, “giữ vững nền độc lập”, “làm cho dân mạnh, nước giàu” [4, tr. 36].

Nâng cao trình độ dân trí nhằm mục đích làm cho mọi người hiểu rõ mối quan hệ biện chứng, hữu cơ giữa quyền làm chủ và nghĩa vụ làm chủ. Mọi người dân cần hiểu rõ: “Chế độ ta là chế độ dân chủ, tức là nhân dân là chủ”. “Đã có quyền hạn làm chủ, thì cũng phải làm trọn nghĩa vụ của người chủ”. Làm tròn nghĩa vụ của người chủ có nghĩa là phải chăm lo việc nước như việc nhà, là phải tích cực tham gia vào quá trình sáng tạo ra những điều kiện vật chất và tinh thần củng cố cho quyền làm chủ của chính mình.

Hồ Chí Minh đã chỉ ra nghĩa vụ của người chủ nước nhà là “mọi người phải đoàn kết chặt chẽ... tham gia giữ gìn an ninh, trật tự, bỏ dần các hủ tục, xây dựng mỹ tục, thuần phong” [5, tr. 286] và “cần kiệm xây dựng nước nhà, xây dựng chủ nghĩa xã hội, nhằm mục đích không ngừng nâng cao đời sống vật chất và văn

hóa của nhân dân, trước hết là nhân dân lao động” [5, tr. 290].

Hồ Chí Minh còn chỉ ra một trở ngại vô cùng lớn lao trong quá trình phát huy dân chủ; trở ngại này vốn là kẻ thù bên trong của mỗi một người, bất cứ cán bộ, đảng viên nào cũng phải luôn tỉnh táo đề phòng, kiên quyết tiêu diệt. Đó chính là chủ nghĩa cá nhân.

Hồ Chí Minh đã nêu lên rất nhiều tác hại của chủ nghĩa cá nhân. Nhưng tác hại lớn nhất trong những tác hại, có ảnh hưởng trực tiếp đến việc phát huy dân chủ, đó là “những người mang nặng chủ nghĩa cá nhân, việc gì cũng nghĩ đến lợi ích riêng của mình trước hết...”. Họ “tự cao, tự đại, coi thường tập thể, xem khinh quần chúng, độc đoán, chuyên quyền. Họ xa rời quần chúng, xa rời thực tế, mắc bệnh quan liêu, mệnh lệnh... Cũng do chủ nghĩa cá nhân mà mất đoàn kết, thiếu tính tổ chức, tính kỷ luật, kém tinh thần trách nhiệm, không chấp hành đúng đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, làm hại đến lợi ích của cách mạng, của nhân dân” [6, tr. 36].

Hồ Chí Minh cũng đã chỉ ra biện pháp khắc phục, tiêu diệt chủ nghĩa cá nhân, đó là: “Mỗi một cán bộ, đảng viên phải đặt lợi ích của cách mạng, của Đảng, của nhân dân lên trên hết, trước hết. Phải kiên quyết quét sạch chủ nghĩa cá nhân, nâng cao đạo đức cách mạng, bồi dưỡng tư tưởng tập thể, tinh thần đoàn kết, tính tổ chức và tính kỷ luật. Phải đi sâu, đi sát thực tế, gần gũi quần chúng, thật sự tôn trọng và phát huy quyền làm chủ tập thể của nhân dân. Phải cố gắng học tập, rèn luyện, nâng cao trình độ hiểu biết để làm tốt mọi nhiệm vụ” [6, tr. 439].

Cách mạng là sự nghiệp của quần chúng. Nếu không có sức mạnh của quần chúng nhân dân, không có dân chủ, thì

không một cuộc cách mạng nào có thể thành công, đặc biệt là cuộc cách mạng xã hội chủ nghĩa, càng cần huy động tối đa sức mạnh của nhân dân, phát huy tối đa dân chủ. Đúng như Hồ Chí Minh đã chỉ ra: “Thực hành dân chủ là cái chìa khóa vạn năng, có thể giải quyết mọi khó khăn” [6, tr. 439].

Mỗi một cán bộ, đảng viên, tuân theo lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh vĩ đại, cần phải phấn đấu, tu dưỡng,

phê bình và tự phê bình một cách chân thành, tham gia tích cực vào đợt vận động xây dựng và chỉnh đốn Đảng, xóa bỏ, tiêu diệt mọi trở ngại của dân chủ, đặc biệt là tiêu diệt chủ nghĩa cá nhân, để có thể phát huy dân chủ mạnh mẽ hơn nữa, huy động được tối đa sức mạnh của nhân dân trong sự nghiệp xây dựng đất nước ta trở thành một quốc gia dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh./.

Tài liệu tham khảo

1. Hồ Chí Minh Toàn tập, T. II. Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.
2. Hồ Chí Minh Toàn tập, T.IV. Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.
3. Hồ Chí Minh Toàn tập, T. V. Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.
4. Hồ Chí Minh Toàn tập, T. IX. Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996.
5. Hồ Chí Minh Toàn tập, T. X. Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996.
6. Hồ Chí Minh Toàn tập, T. XII. Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996.